

Otizm Spektrum Bozukluğu Olan ve Normal Gelişim Gösteren Çocuklarda Anne-Çocuk Etkileşiminin Karşılaştırılması

Yasemin Doğan*
Gazi Üniversitesi

Selda Özdemir**
Gazi Üniversitesi

Ömür Gürel Selimoğlu***
Gazi Üniversitesi

Gökhan Töret****
Gazi Üniversitesi

Ufuk Özkubat*****
Gazi Üniversitesi

Ayşe Tuba Ceyhan Duman*****
Biruni Üniversitesi

Öz

Bu çalışmada otizm spektrum bozukluğu (OSB) olan çocuğa sahip (n=34) annelerin ve normal gelişim gösteren (NG) çocuğa sahip (n=28) annelerin ebeveyn-çocuk etkileşimi sırasında sergiledikleri etkileşimsel davranışları karşılaştırılmıştır. Araştırma kapsamında çalışma grubunda yer alan annelerin serbest oyun bağlamında çocukları ile etkileşimlerinin video kayıtları alınmıştır. Kayıtlar anne davranışları için oluşturulan beş kategori ve annelerin çocuklarına sunduğu pekiştiricilerin analizi ile incelenmiştir. Anne etkileşimsel davranışları kategorileri; yönlendirici olma, başarı odaklı olma, yanıtlayıcı olma, sıcak olma ve etkileşimsizliktir. Araştırma bulguları OSB'li çocuğu olan annelerin NG'li çocuğu olan annelere oranla daha fazla yönlendirici ve daha az yanıtlayıcı etkileşimsel davranışlar sergiledikleri yönündedir. Araştırma bulguları erken çocukluk döneminde OSB'li çocuğu olan ve NG'li çocuğu olan annelerin çocuklarına yönelik etkileşimsel davranışları bağlamında tartışılmış ve ileride yapılacak araştırmalara yönelik önerilere yer verilmiştir.

Anahtar sözcükler: Anne-çocuk etkileşimi, otizm spektrum bozukluğu (OSB), yanıtlayıcı etkileşim, erken çocuklukta özel eğitim

***Sorumlu Yazar:** Arş. Gör., Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, Ankara, E-posta: doganyasemin68@gmail.com

**Doç. Dr., Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, Ankara, E-posta: seldaozdemir@gazi.edu.tr

***Arş. Gör. Dr., Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, Ankara, E-posta: omurgurel@hotmail.com

****Arş. Gör. Dr., Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, Ankara, E-posta: gokhantoret@hotmail.com

*****Arş. Gör., Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, Ankara, E-posta: ozkubat@gmail.com

*****Yrd. Doç. Dr., Biruni Üniversitesi, Özel Eğitim Bölümü, İstanbul, E-posta: aytucey@gmail.com

A Comparison of Mother-Child Interactions of Children with Autism Spectrum Disorders and Typically Developing Children

Abstract

This study compares the interactional behaviors of mothers of children with autism spectrum disorders (n=34) and mothers of typically developing children (n=28) through mother-child dyads. Participating mothers and their children were recorded while playing in an unstructured environment. Data were analyzed using five distinct mother interactional behavior categories and mother reinforcements used during the interactions. Mother interactional behaviors were: Directiveness, achievement orientation, responsiveness, warmth and un-engagement. Study results were discussed in regard to the interactional behaviors of mothers of children with ASD and TD with their children and suggestions for future research were provided.

Keywords: Mother-child interactions, autism spectrum disorders, responsive interactions, early childhood special education

Otizm spektrum bozukluğu (OSB) ilk belirtilerin erken çocukluk döneminde görüldüğü ve sosyal-iletişim alanında belirgin yetersizlikler ile birlikte takıntılı, yineleyici davranışlar ve ilgi alanlarında sınırlılıklar ile seyreden nöro-gelişimsel bir bozukluktur (Amerikan Psikiyatri Birliği, 2014). Alanyazında OSB'nin ayırt edici semptomlarının sosyal iletişim (Ingersoll, 2008; Osterling ve Dawson, 1994; Ozdemir, 2008a, 2008b Ross, Mcduffie, Weismer ve Gernsbacher, 2008;), dil ve iletişim becerileri (Charman, Baron-Cohen, Swettenham, Cox, Baird ve Drew, 1997; Landa, 2007), tekrarlayıcı davranışlar ve sınırlı ilgi alanları (Matson ve diğ., 2009) üzerinde yoğunlaştığı OSB'li çocuklarla gerçekleştirilen çok sayıda araştırma ile gösterilmiştir. OSB'de gözlenen söz konusu problemler, sözel ve sözel olmayan iletişim, sosyal-duygusal gelişim ve bilişsel alanlarda çocuklarda gelişimsel ilerlemenin en hızlı olduğu dönem olan ve çocukların zamanlarının büyük çoğunluğunu birincil bakım verenleri ile geçirdikleri (Sheldon, 1986) erken çocukluk döneminde gözlenmektedir. Erken dönemde, dil öncesi iletişim gelişiminde amaçlı iletişimsel davranışların ortaya çıkmaya başlaması ile birlikte, bebeklerin en yakın etkileşim ortağı ebeveynleridir (Wan ve diğ., 2012). Bu dönemde çocukların etkileşim halinde oldukları bireylerle sosyal etkileşim süreçleri ve sosyal iletişimdeki niteliksel farklılıklar birçok araştırmanın odak noktası olmuştur (Örn, Carpenter, Nagell ve Tomasello, 1998; Dissanayake ve Sigman, 2001; Iverson, Capirci, Longobardi ve Caselli 1999; Mundy, 1995; Sigman ve Ruskin, 1999). Yapılan araştırmalarda; annenin etkileşimsel davranış stilleri, annenin çocuk merkezli olup olmaması, annenin çocuğun etkileşimsel ipuçlarını yeterince ve zamanında algılayıp algılamaması ve söz konusu ipuçlarına zamanında ve uygun yanıtlar sağlayıp sağlamaması, etkileşimde gerekli sevgiyi ifade edip edememesi gibi çocuğun gelişimini etkileyen ve anneye ait temel davranışsal değişkenlerin incelendiği dikkat çekmektedir (Doussard-Roosevelt, Joe, Bazhenova ve Porges, 2003; Lemanek, Stone ve Fishel, 1993; Watson, 1998; Wilder, Axelsson ve Granlund, 2004). Nitekim alanyazında birçok araştırmada annelerin etkileşimsel davranışları çocukların erken dönemdeki bilişsel, dil ve sosyal gelişimleri ile ilişkilendirilmiştir (Mahoney ve Perales, 2003; Tamis-LeMonda, Bornstein ve Baumwell, 2001). Annelerin duyarlı olma, yanıtlayıcı olma, başarı odaklı olma, yönlendirici olma, sıcak olma gibi evrensel özellik gösteren etkileşimsel davranışları pek çok araştırmacı tarafından çocuk gelişiminin çeşitli yönleriyle ilişkilendirilmiştir (Ainsworth ve Bell, 1975; Barley ve Schaefer, 1964; Baumrind, 1971; Clarke-Stewart, 1973; Donovan ve Leavitt, 1978; Stevenson ve Lamb, 1979; Yarrow, Rubenstein ve Pedersen, 1975).

OSB'li çocukların gelişimin en erken dönemlerinden itibaren sosyal iletişim becerilerinde önemli yetersizlikler sergiledikleri yaygın olarak rapor edilmiştir (Ingersoll, 2008; Osterling ve Dawson, 1994; Ros, ve diğ., 2008;). Bu yetersizlikler bebeklik döneminde insan yüzlerine ilgi gösterme sınırlılığı, göz kontağı kurma sınırlılığı ve ortak dikkat becerileri sınırlılıkları olarak kendini göstermektedir (Kasari, Sigman, Mundy ve Yirmiya, 1990). Ebeveynler sosyal-duygusal tepkilerde sınırlılıklar sergileyen ve sosyal etkileşimde bozulmalar gösteren OSB'li çocuklarla gündelik etkileşimlerinde farklı güçlükler yaşayan birincil kişilerdir (Doussard-Roosevelt ve diğ., 2003). Diğer yandan, erken dönemde çocuk ile ebeveyn arasındaki etkileşimi etkileyen faktörler bulunmaktadır (Ceber ve Sucuoğlu, 2000). İlişkili olarak, OSB'li çocukların insanlarla iletişim güçlükleri ve sosyal etkileşimde sergiledikleri sınırlılıklar çocukları ile sürekli etkileşim içerisinde olan ebeveynlerinin çocukları ile olan etkileşimlerini olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Meirsschauts, Roeyers ve Warreyn, 2011). Örneğin, OSB olan çocuğa sahip olan ebeveynler, OSB'yi, sosyal iletişim bozukluğu olarak tanımlamakta (Töret, Özdemir, Gürel-Selimoğlu ve Özkubat, 2014b) ve günlük rutin içerisinde, çocuklarının kendileri ile olan oyun etkileşimlerinin niteliğinin oldukça sınırlı olduğunu bildirmektedirler (Töret, Özdemir, Gürel-Selimoğlu ve Özkubat, 2014a).

1940'li yıllarda Kanner (1943) ilk defa bebeklik otizmini tanımladığında, anne-çocuk etkileşiminde çocuğunun davranışları üzerinde annenin etkisini vurgulamış ve bu yönüyle de ebeveyn-çocuk arasında tek yönlü bir sosyalleşme modeli oluştuğunu belirtmiştir. Kanner'ın aksine alanyazında Bağlanma Kuramı araştırmacıları, anne-çocuk etkileşiminin çift yönlü olduğunu ve çocuk gelişimi özelliklerinin anne-çocuk etkileşiminde etkin rol oynadığını vurgulamışlardır (Ainsworth, Blehar, Waters ve Wall, 1978; Bell, 1968; Bowlby, 1969). Öyle ki pek çok araştırmacı (Brazelton, Koslowski ve Main, 1974; Brooks-Gunn ve Lewis, 1984; Mahoney ve Robenalt, 1986; Richard, 1986), yetersizlikten etkilenen çocuğa sahip annelerin davranışlarındaki niteliksel farklılıkların çocuklarının karakteristik özellikleriyle uyumlu olduğunu ileri sürmüştür. Örneğin, gelişimsel yetersizliği olan çocuklarda, ebeveynlerin çocukları ile olan etkileşimlerinde sergiledikleri yanıtlayıcılık düzeylerinin, çocukların sosyal etkileşim ve dil iletişim becerileri düzeyleri ile ilişkili olduğunu pek çok araştırmacı göstermiştir (örn., Sterling ve Warren, 2013; Tamis-LeMonda ve diğ., 2001; Warren ve Brady, 2007; Yoder, 1986; Yoder ve Warren, 1998, 1999). Annelerin çocukları ile etkileşim stillerini inceleyen Mahoney (1988), ifade edici dil düzeyleri yüksek olan çocukların ebeveynlerinin çocukların iletişimsel girişimlerine ve başlattığı etkileşimlere yüksek düzeyde yanıtlayıcılık gösterdiklerini belirlerken, iletişimsel davranışları ve ifade edici dil düzeyleri düşük olan çocukların ebeveynlerinin ise, daha az yanıtlayıcı olma eğiliminde olduklarını göstermiştir (akt., Mahoney ve Powell, 1988). Mahoney, Finger ve Powell (1985), bir başka araştırmada zihinsel yetersizlik tanısı almış altmış çocuğun gelişim düzeylerinin anne davranışlarıyla ilişkisinin incelemiş ve araştırma sonunda katılımcı annelerin sosyal etkileşim davranışlarını çocuğun liderliğini takip etme, yönerge sıklığı ve kontrol etme davranışları olmak üzere üç farklı boyutta ele almıştır. Araştırmacılar yüksek düzeyde gelişim geriliği gösteren çocukların annelerinin çocukları ile olan etkileşimlerinde daha çok çocuğun liderliğini takip etme davranışı göstermelerine karşın daha az kontrolcü ve yönlendirici davranışlar sergilediklerini göstermişlerdir. Cielinski, Vaughn, Seifer ve Contreras (1995) ise Down sendromlu çocuk ve anne çiftleri ile yaptıkları bir araştırmada anne-çocuk oyun etkileşiminde anne etkileşimsel davranışlarını; yanıtlayıcı, yönlendirici, zorlayıcı ve kolaylaştırıcı kategorilerinde karşılaştırmışlardır. Araştırma bulguları Down sendromlu çocukların oyuna katılım düzeylerinin düşük olduğunu ve annelerin daha sık müdahaleci davranışlar sergilediklerini göstermiştir. Down sendromlu çocuk sahibi annelerin kontrol edici davranışlarının gözlemlendiği bir diğer araştırmada ise, annelerin yüksek düzeyde kontrol edici davranışlar kullandıkları gözlemlenmiştir (Girolametto, Verbey ve Tannock, 1994).

Erken çocukluk döneminde OSB'li çocuğu olan annelerin çocukları ile sergiledikleri etkileşim stillerini gelişim gerililiği olan ve NG'li çocukların annelerinin etkileşim stilleri ile karşılaştıran araştırmalar, OSB'li çocuğu olan annelerin çocuklarının dikkatini çekmek için daha fazla sözel ve sözel olmayan yönergeler kullanma eğiliminde olduklarını göstermiştir (Doussard-Roosevelt ve diğ., 2003; Lenmanek ve diğ., 1993). Watson (1998), yaptığı bir araştırmada okul öncesi dönemde olan 14 OSB'li çocuk ve anneleri ile 14 NG'li çocuk ve annelerinin, serbest oyun bağlamında anne-çocuk etkileşimini, ebeveynlerin etkileşimsel davranışlarının

çocukların iletişim becerileri edinim düzeyleri üzerindeki etkisi açısından incelemiştir. Araştırma bulguları, OSB'li çocuğa sahip annelerin NG'li çocuğa sahip annelere oranla yönlendirici sözel ifadeleri kullanma sıklıklarının daha yüksek olduğunu göstermiştir. Wilder ve diğerlerinin (2004) bir araştırmasında ise OSB'li çocuğa sahip ebeveynlerin NG'li çocukları olan ebeveynlere oranla çocukları ile daha az etkileşime girdikleri bulgulanmıştır.

Annelerin çocukları ile etkileşimleri sırasında sergiledikleri etkileşim stillerinin çocukları ile etkileşimleri üzerine etkilerinin yanı sıra, çocukların gelişimleri üzerine de önemli etkileri olduğu kabul edilmiştir (Beckwith, Rozga ve Sigman, 2002; Capps, Sigman ve Mundy, 1994; Sroufe ve Fleeson, 1986). Araştırmacılar çocukların sosyal etkileşim ve iletişim becerilerini kazanmalarında, nesne veya olaylara ilişkin sembollerin ediniminde etkili olan çevre yapısının ve sosyal bağlamın, ebeveyn girdisi desteği ile şekillendiğini ileri sürmüşlerdir (Mahoney ve Perales, 2003; Siller ve Sigman, 2002; Sroufe, 1988; Stams, Juffer ve Van IJzendoorn, 2002; Van IJzendoorn, Dijkstra ve Bus, 1995). NG'li çocuklarda anne-çocuk etkileşiminde özellikle anne duyarlılığı ve yanıtlayıcı etkileşim stili, çocukların kişilik gelişimi (Sroufe ve Fleeson, 1986), sosyal becerileri (Sroufe, 1988; Stams ve diğ., 2002) ve dil-iletişim becerileri ile (Van IJzendoorn ve diğ., 1995) ilişkilendirilmiştir. Benzer şekilde, duyarlılık ve yanıtlayıcılık gibi anne davranış stilleri OSB'li çocuklarda bağlanma düzeyi (Beckwith ve diğ., 2002; Capps ve diğ., 1994) ve dil gelişimi (Siller ve Sigman, 2002) ile ilişkilendirilmiştir. Örneğin, ilişki temelli uygulama kapsamında yürütülen, ebeveynlere yanıtlayıcı etkileşim davranışlarının kazandırılması ile çocuklarda sosyal duygusal gelişimi hızlandırmanın amaçlandığı bir araştırmada, müdahale sonucu ebeveynlerin yanıtlayıcı davranışlarındaki artışın çocukların sosyal duygusal gelişimlerinin hızlanması ile sonuçlandığı bulgulanmıştır (Mahoney ve Perales, 2003). Mahoney ve Powell (1988) yaptıkları bir araştırmada, annelerin yanıtlayıcılık düzeyleri ile çocukların dil ve iletişim becerilerinin gelişimi arasında olumlu bir ilişki olduğunu ve annelerin yanıtlayıcılık düzeylerinin, çocukların amaca yönelik iletişim becerilerinin önemli bir belirleyicisi olduğunu açıklamışlardır. İlgili bir diğer araştırmada ise, OSB'li çocuk ebeveynlerinin etkileşimsel davranışlarının çocukların sonraki dil gelişimlerinin belirleyicisi olduğu belirtilmiştir (Tamis-LeMonda ve diğ., 2001). NG'li çocuklar ile yapılan pek çok araştırmada da, annelerin yanıtlayıcılık düzeylerinin çocukların çeşitli becerileri edinim düzeyleri üzerinde etkili olduğu gösterilmiştir. Örneğin, dil öncesi iletişim döneminde olan çocukların jest gelişimi ile ebeveynlerinin sunduğu dil örneklemini arasında pozitif bir ilişki olduğu görülmektedir (Iverson ve diğ., 1999). Bu bağlamda çocuk gelişimi kuramları ve erken müdahale araştırmalarının desteklediği varsayımlara göre ebeveynler, çocukların gelişimini destekleyecek zaman ve olanaklara sahip olmaları nedeniyle, çocuklarının gelişimi üzerinde diğer uzman ve yetişkinlere oranla daha fazla etkiye sahiptirler (Mahoney, 2009). Bunun yanı sıra, ebeveynlerin (Mahoney ve Wheeden, 1997), çocukları ile etkileşimlerinde sergiledikleri etkileşimsel davranışların stili ve düzeyi, yalnızca NG'li çocuklarda değil aynı zamanda OSB'li çocukların gelişimsel becerilerde (bilişsel, dil-iletişim ve sosyal-duygusal) ilerlemesinde de kritik düzeyde hızlandırıcı etkiye sahiptir (Mahoney, 2009).

Alanyazında anne-çocuk etkileşiminin OSB'li çocuklar üzerindeki etkilerine odaklanan çok sayıda araştırma mevcutken, Türkiye'de ve Türk kültüründe, anne-çocuk etkileşiminin anlaşılmasına yönelik araştırmaların sınırlı sayıda olduğu dikkati çekicidir. Örneğin, 148 Türk anne-çocuk çiftinin (geçmiş dil ve konuşma, hafif düzeyde zihinsel yetersizlik ve OSB) karşılıklı etkileşim davranışlarının incelediği bir araştırmasında Diken (2012), anne davranışlarını duyarlı olma, pekiştirici kullanma, yönlendirici olma ve etkileşim hızı kategorilerinde incelemiştir. Araştırma bulguları çocukların etkileşimsel davranışlarında gruplar arası farklılıklar olduğunu ve OSB'li çocukların anneleri ile olan etkileşimsel davranışlarında diğer yetersizlikten etkilenen çocuklardan daha düşük puanlar elde ettiklerini göstermiştir. Diğer bir araştırmada ise, 40 OSB'li çocuk-anne çiftinin etkileşimsel davranışları incelenmiş ve OSB'li çocuğu olan annelerin, düşük düzeyde duyarlılık davranışları sergiledikleri, çocuklarının ilgi ve davranışlarını ara sıra göz önüne aldıkları ve çocuklarının davranışlarını gözlemlenme konusunda sınırlılıkları olduğu bulgularına ulaşılmıştır (Töret, Özdemir ve Özkubat, 2015). Ayrıca, bu araştırmada, annelerin OSB'den etkilenmiş çocuklarının davranışlarına verdikleri tepkilerin destekleyiciliği, tutarlılığı ve sıklığı açısından da düşük düzeyde yanıtlayıcılık davranışları sergiledikleri belirlenmiştir. Alanyazın incelendiğinde, OSB'li çocuğa sahip olan Türk annelerin, çocukları ile

olan etkileşimlerinde, yüksek düzeyde yönlendirici etkileşim davranışları sergiledikleri, yanıtlayıcı etkileşim davranışları sergileme düzeylerinin ise düşük düzeyde olduğu, bununla birlikte etkileşim içerisinde düşük düzeyde duygusal davranışlar sergiledikleri de gözlenmiştir (Örn., Diken, 2012; Töret, ve diğ., 2015).

Erken çocukluk döneminde ebeveyn-çocuk etkileşimde ebeveynlerin çocukları ile etkileşim stillerinin belirlenmesi ve risk faktörlerinin değerlendirilmesi, OSB'li çocukların iletişim problemlerini, sosyal etkileşim sınırlılıklarını veya tekrarlayıcı davranışlarını gözleme ve destekleme, uygulamacılara göre ebeveynlerin daha avantajlı durumda olmaları (Griffith, Hastings, Nash ve Hill, 2010) ve ayrıca ebeveynlerin çocukları hakkında temel bilgileri sağlayan kişiler (Bennett ve diğ., 2012) olmaları nedeniyle kritik ölçüde önemlidir. OSB'li çocuklarda erken müdahale programlarının desenlenmesinde ebeveyn-çocuk etkileşimi araştırmalarının önemine rağmen, Türkiye'de, Türk kültüründe OSB'li çocukları olan ebeveynlerin çocukları ile olan etkileşimlerini, ebeveyn-çocuk etkileşimsel davranışları açısından inceleyen araştırmalar oldukça sınırlı sayıdadır (Örn., Diken, 2012; Töret, ve diğ., 2015). Bu kapsamda bu araştırmanın amacı, OSB'li çocuğu olan Türk anneler ile NG'li çocuğu olan Türk annelerin çocukları ile etkileşimlerinde sergiledikleri etkileşim davranışlarını kendi içerisinde ve birbirleri ile karşılaştırarak incelemektir.

Yöntem

Katılımcılar

Araştırmanın çalışma grubunu toplam 62 anne-çocuk çifti oluşturmaktadır. Çalışma grubu içinde birinci grup OSB'li çocuk-anne çiftlerinden (n=34), ikinci grup NG'li çocuk-anne çiftlerinden (n=28) oluşmuştur. Birinci çalışma grubunda yer alan OSB'li olan çocuklar (n=34) 2-6 (24-62 ay) yaş aralığındadır ve dokuzu kız, yirmi üçü ise erkektir. Araştırmaya dahil edilen çocukların OSB tanıları, İstanbul, Ankara ve Isparta illerinde bulunan, devlet ve tıp fakültesi hastaneleri, çocuk psikiyatri bölümleri tarafından verilmiştir ve Rehberlik Araştırma Merkezleri tarafından eğitsel tanılama ve değerlendirme süreçleri gerçekleştirilmiştir. Çalışma öncesinde, araştırmacılar bilgi formu geliştirmişlerdir. Bu bilgi formunda, araştırma grubunda yer alan çocuklar ve ebeveynlerine ait demografik bilgiler, sağlık ve eğitim özgeçmişlerine ilişkin bilgileri elde etmek amacıyla yer alan sorular bulunmaktadır. Bilgi formu OSB tanısı almış çocuklara birincil bakım veren anneleri ve çocukların devam ettikleri özel eğitim kurumlarındaki öğretmenleri tarafından doldurulmuştur. OSB'li çocuklar ile ilgili kronolojik yaş, ek yetersizlik sergilememe ve OSB tanısı bilgileri aileler ve öğretmenlerle yapılan görüşmelerde doğrulanmıştır. Araştırmada OSB tanısı almış çocukların OSB düzeylerinin belirlenmesi için, Gilliam Otistik Bozukluk Derecelendirme Ölçeği-2-Türkçe Versiyonu (GOBDÖ-2-TV; Diken, Ardıç, Diken ve Gilliam, 2012) uygulanmıştır. Bu ölçeğin uygulanması sonucunda, ölçek karar rehberi doğrultusunda çalışma grubunda yer alan tüm OSB'li çocukların "otistik bozukluk görülme olasılığı oldukça yüksek" olduğu belirlenmiştir. Annelere araştırmaya katılımları için gönüllülük formu imzalatılmış ve çalışma grubuna dahil edilen annelerin çalışmaya katılmaya gönüllü olmaları, katılım için temel ön koşul olarak belirlenmiştir.

İkinci çalışma grubunda yer alan NG'li çocuklar (n=28), 2-6 yaş (24-62 ay) aralığındadır ve on sekizi kız, onu ise erkektir. OSB'li çocuklarda olduğu gibi NG'li çocuklarda da araştırma bilgi formu NG'li çocuklara birincil bakım veren anneleri ve devam ettikleri eğitim kurumlarındaki öğretmenleri tarafından doldurulmuştur. NG'li çocuklar ile ilgili kronolojik yaş, gelişim düzeyi bilgileri aileler ve öğretmenlerle yapılan görüşmelerde doğrulanmıştır. Son olarak anneler araştırmaya katılım için gönüllülük formunu imzalamışlardır.

Uygulama

Etkileşim kayıtlarının alınması. Ebeveyn-çocuk etkileşim kayıtlarının alınması sürecinde, çalışma grubuna dahil edilen anne-çocuk çiftlerinin etkileşimleri, ortalama 15 dakika süreyle video kaydına alınmıştır. Kayıtlar, ebeveynlerin tercihlerine göre ev ve/veya kurum ortamında tek oturumda gerçekleştirilmiştir. Kurum ortamında bireysel eğitim odalarında ev ortamında ise bağımsız odada gerçekleştirilmiştir. Kurum ortamındaki etkileşim kayıtları zeminine halı serilerek, etkileşimlerin yerde de gerçekleştirilmesine olanak verecek biçimde planlanmıştır. Ayrıca ebeveyn-çocuk çiftinin masa başı etkileşimine olanak verecek biçimde fiziksel özelliğine

uygun bir masa ve iki sandalye bulundurulmuştur. Etkileşim kayıtları alınmadan önce çocuğun etkileşim ortamına aşina olması için, annelerden etkileşim kaydı alınmadan en az 15 dakika önce hazır bulunmaları istenmiştir. Araştırmanın veri toplama sürecinde anne etkileşimsel davranışları serbest oyun bağlamında video ile kaydedilmiştir. Anne-çocuk etkileşim kayıtlarının alınması sürecinde, çalışma grubuna dahil edilen anne-çocuk çiftlerinin etkileşimleri, ortalama on beş dakika süreyle video kaydına alınmış, kayıtların yedi dakikası araştırmacılar tarafından analiz edilmiştir. Etkileşim sürecinde, materyalin anne-çocuk etkileşiminin niteliğine etkisini kontrol etmek amacıyla araştırmacılar tarafından alanyazındaki oyun araştırmaları temelinde (Lifter, 2000) oluşturulan standart bir oyuncak seti, tüm anne-çocuk çiftlerine sunulmuştur. Oyuncak seti içerisinde, katılımcı çocukların işlevsel ve sembolik oyun gibi farklı oyun düzeylerinde oyun davranışları sergilemelerine olanak verecek çeşitlilikte oyuncaklar bulundurulmuştur. Sette yer alan oyuncaklar; resimli kitaplar, takma-çıkarma oyuncakları, kurmalı araba, bebek ve beşik, tarak, üçlü vagonlu tren, çiftlik hayvanları seti, mutfak araç-gereçleri, evcilik seti ve telefondur. Annelere kayıt öncesinde, etkileşim kayıtlarının serbest oyun bağlamında alınacağı, etkileşim sırasında kendilerine hiçbir müdahalenin yapılmayacağı ve zorunda kalmadıkça araştırmacı ile iletişim kurmamaları gerektiği açıklanmıştır. Annelere “Çocuğunuzla evde nasıl oynuyorsanız o şekilde oynayın.” açıklaması yapılmıştır. OSB’li ve NG’li çocuk-anne çiftlerinden oluşan her iki grup için de aynı araştırma süreci izlenmiştir.

Veri Toplama Araçları

Araştırma kapsamında anne-çocuk etkileşimi bağlamında annelerin çocukları ile sergiledikleri etkileşim davranışları ve annelerin etkileşim sırasında çocuklarına sundukları pekiştireçler kodlanmıştır. Çalışma kapsamında araştırmacılar tarafından, alanyazına dayalı olarak anne etkileşim davranışları kodlama rehberi geliştirilmiştir. Anne etkileşim davranışları beş kategoride incelenmiştir. Bu kategoriler; yönlendirici olma, başarı odaklı olma, yanıtlayıcı olma, sıcak olma ve etkileşimsizliktir. Anne etkileşim davranışları kategorilerine ek olarak annenin sergilediği; başını okşama, sırtını sıvazlama gibi dokunsal temaslar ve “Aferin, harikası, süpersin, başardın.” gibi sözel ifadeler pekiştireç olarak kabul edilmiştir. Pekiştireçler, kodlama yapılan her bir gözlem aralığında etkileşim davranışları kategorilerinden bağımsız olarak sayılmıştır. Araştırmanın anne-çocuk etkileşimi davranışları kodlama rehberinde yer alan anne etkileşim davranış kategorileri tanımları Tablo 1’de verilmiştir. Kısmi zaman aralığı kaydının kullanıldığı süreçte, onar saniyelere bölünen yedi dakikalık gözlem kayıt dilimlerinde annenin etkileşim davranışları gözlemlenmiş ve annenin kullandığı pekiştireçlerin sayısı kaydedilmiştir. Kısmi zaman aralığı kaydına uygun olarak on beş dakikalık toplam kayıt süresinin, yedi dakikası onar saniyelik aralıklara bölünmüş, on saniyelik dilimin en az altı saniyesinde anne tanımlanan etkileşim davranışlarının hangisini gerçekleştirdiyse ilgili kod yazılmış ve on saniyelik dilimde annenin kullandığı pekiştireçler sayılarak toplam pekiştireç sayısı kaydedilmiştir.

Tablo 1

Anne Etkileşim Davranışları Kategorileri

Yönlendirici Olma	Ebeveynin sık sık ve yoğun biçimde verdiği emir, yönerge, istek, ima ya da doğrudan çocuğun davranışlarını yönlendirmeye yönelik sergilediği diğer davranışlar.
Başarı Odaklı Olma	Etkileşimde ebeveynin öğretim odaklı olması ile ilgilidir. Ebeveynin oyun aracılığı ile çocuğuyla olan etkileşiminde eğitim ve öğretim sürecine benzer şekilde çocuğun bilişsel ve duyu-motor gelişimini teşvik etme derecesini göstermektedir.
Yanıtlayıcı Olma	Ebeveynin çocuğun kendisiyle amaçlı iletişim kurmak için başlattığı sözel (sesletimler, sözcük, cümle) veya sözel olmayan iletişimsel tepkilerini (jestler) ya da amaca yönelik olmayan sözel ve sözel olmayan davranışlarını desteklemek amacıyla kullandığı sözel ve sözel olmayan davranışların destekleyiciliğini göstermektedir.
Sıcak Olma	Ebeveynin çocuğu ile olan etkileşiminde sıcak olması ve etkileşimden keyif almasıdır. Gülümseme, şaka yapma, etkileşimi canlandırma yönelik açık ve tutarlı bir şekilde çoğunlukla fiziksel temas ile sonuçlanan sevgi ifade eden sözcükler, kucaklama, öpme, vb.
Etkileşimsizlik	Ebeveynin, oyun etkileşiminde çocukla iletişim kurmaması ya da etkinlikte işbirliği yapmaması ya da etkinliğe herhangi bir katılım sergilememesidir.
Pekiştireç	Çocuğa verilen “pekiştireçler” dir. Örneğin, “çok güzel yaptın”, “aferin çocuğuma”, “aferin”, “çok güzel” demek ve öpmek, sarılmak, ‘çak’ yapmak, vb.

Gözlem Verilerinin Kodlanması ve Gözlemciler Arası Güvenirlik

Araştırmanın kodlama süreci elde edilen gözlem verileri üzerinden yapılmıştır. Araştırmanın birinci, ikinci ve üçüncü yazarları arasında %80 görüş birliğine varılarak verilerin kodlanması başlatılmıştır. Bu süreçten sonra araştırma verilerinin tamamı bir araştırmacı tarafından kodlanmıştır. İkinci bir araştırmacı tarafından kayıtların %30'u gözlemciler arası güvenirlilik amacıyla kodlanmıştır. Gözlemciler arası güvenirlilik verisi "Görüş birliği / Görüş birliği + Görüş ayrılığı X 100" formülü (Kırcaali-İftar ve Tekin, 1997) ile hesaplanmıştır. Görüş birliğinin %80'in altında olduğu durumlarda kayıtlar iki kodlayıcı tarafından birlikte izlenmiş ve uzlaşılabilen maddelerde görüş birliği sağlanmıştır.

Bulgular

OSB'li Çocuğu Olan Anneler İle NG'li Çocuğu Olan Annelerin Çocuklarına Yönelik Etkileşim Davranışlarının Farklılaşma Düzeyleri

Araştırmacılar tarafından geliştirilen ebeveyn etkileşimsel davranışları kategorilerinde OSB'li çocuğu olan annelerin çocuklarına yönelik etkileşim davranışlarının, NG'li çocuğu olan annelerin çocuklarına yönelik etkileşim davranışları ile farklılaşma düzeyleri incelenmiştir. OSB'li ve NG'li çocukların annelerinin çocuklarına yönelik etkileşimsel davranışlarına ilişkin bulguların karşılaştırılması amacıyla yapılan bağımsız örneklem için t testi bulguları Tablo 2'de yer almaktadır.

Tablo 2

OSB'li ve Normal Gelişim Gösteren Çocukların Ebeveynlerinin Ebeveyn Etkileşim Stili t Testi Sonuçları

Değişken	Grup	N	X	SS	sd	t	p
Yönlendirici Olma	OSB	34	21,21	9,48	60	3,37	,001
	NG	28	13,18	9,19			
Yanıtlayıcı Olma	OSB	34	4,79	6,09	60	1,29	,202
	NG	28	7,11	8,02			
Başarı Odaklı Olma	OSB	34	6,79	8,98	60	3,94	,000
	NG	28	17,00	11,42			
Sıcak Olma	OSB	34	4,47	6,82	60	2,61	,011
	NG	28	1,00	1,83			
Etkileşimsizlik	OSB	34	4,71	6,47	60	,75	,459
	NG	28	3,64	4,25			
Pekiştireç	OSB	34	5,79	7,61	60	1,46	,150
	NG	28	3,39	4,68			

Tablo 2'de görüldüğü gibi OSB'li çocuğu olan annelerin çocukları ile olan etkileşimlerinde sergiledikleri etkileşimsel davranışların, NG'li çocuğa sahip annelerin çocukları ile olan etkileşimlerinde sergiledikleri etkileşimsel davranışlarından farklılaşma durumları, araştırmacıların alanyazın kaynaklı hazırladıkları davranış kategorileri bağlamında incelendiğinde, OSB'li ve NG'li çocukların anneleri arasında yönlendirici olma ve yanıtlayıcı olma davranış kategorilerinde istatistiksel olarak anlamlı farklılık görülmektedir ($p < .01$). Yönlendirici olma etkileşimsel davranışlarında OSB'li çocukların annelerinin ortalamalarının ($\bar{X} = 21,21$) NG'li çocukların annelerinden yüksek ($\bar{X} = 13,18$); yanıtlayıcı olma etkileşimsel davranışlarında ise, OSB'li çocukların annelerinin ortalamalarının ($\bar{X} = 6,79$) NG'li çocukların annelerinden düşük ($\bar{X} = 17,00$) olduğu belirlenmiştir. Bu bulgular ışığında OSB'li çocuğa sahip annelerin NG'li çocuğa sahip annelere oranla daha fazla yönlendirici ve daha az yanıtlayıcı etkileşim stili sergilediklerini söylemek mümkündür. Sıcak olma etkileşimsel davranışında ise OSB'li ve NG'li çocukların anneleri arasında istatistiksel anlamda farklılık olduğu belirlenmiştir ($p < .05$). OSB'li çocukların annelerinin sıcak olma etkileşimsel davranışlarına ait ortalamasının ($\bar{X} = 4,47$) NG'li çocukların ebeveynlerinden yüksek ($\bar{X} = 1,00$) olduğu belirlenmiştir. Diğer bir değişle OSB'li çocuğu olan anneler NG'li çocuğa sahip annelere oranla daha sıcak etkileşime girmişlerdir. Başarı odaklı olma,

etkileşimsizlik ve pekiştireç değişkenlerinde ise OSB'li çocuğu olma ya da olmama durumunun istatistiksel anlamda bir farklılık oluşturmadığı belirlenmiştir.

Annelerin NG'li Çocuklarına Yönelik Etkileşimsel Davranışları

NG'li çocuğa sahip annelerin çocuklarına yönelik etkileşimsel davranışları kullanım düzeylerinin birbirleri ile ilişkisi araştırmacılar tarafından alanyazın dayanaklı olarak hazırlanmış kategoriler bağlamında incelenmiştir. NG'li çocukların annelerinden elde edilen 6 farklı değişkenin (Yönlendirici Olma, Başarı Odaklı Olma, Yanıtlayıcı Olma, Sıcak Olma, Etkileşimsizlik ve Pekiştireç) birbirleri arasındaki ilişkileri Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı ile hesaplanmış ve bulgulara Tablo 3'te yer verilmiştir.

Tablo 3

Normal Gelişim Gösteren Çocukların Annelerinin Etkileşimsel Davranışları Arasındaki İlişkiler

Değişken	Yönlendirici Olma	Başarı Odaklı Olma	Yanıtlayıcı Olma	Sıcak Olma	Etkileşimsizlik	Pekiştireç
Yönlendirici Olma	1	-,083	-,684*	,066	-,199	,534*
Yanıtlayıcı Olma	-,083	1	-,577*	-,332	-,005	-,200
Başarı Odaklı Olma	-,684*	-,577*	1	,099	-,171	-,280
Sıcak Olma	,066	-,332	,099	1	-,205	-,013
Etkileşimsizlik	-,199	-,005	-,171	-,205	1	-,292
Pekiştireç	,534*	-,200	-,180	-,013	-,292	1

* $p < .01$

Tablo 3 incelendiğinde, yanıtlayıcı olma ile yönlendirici olma; başarı odaklı olma ile yanıtlayıcı olma ve yönlendirici olma ile pekiştireç değişkenleri arasında anlamlı ve orta düzeyde ($p < .01$) bir ilişki bulunduğu görülmektedir. Yanıtlayıcı olma etkileşimsel davranışını sergileyen annelerin yönlendirici olma ve başarı odaklı olma etkileşimsel davranışlarını sergileme oranları istatistiksel anlamda düşük bulunmuştur ($p < .01$). Yönlendirici olma etkileşimsel davranışını sergileyen annelerin ise pekiştireç kullanma düzeyleri istatistiksel anlamda yüksek bulunmuştur ($p < .01$). Bu veriler ışığında yanıtlayıcı etkileşim stili sergileyen annelerin yönlendirici ve başarı odaklı olmadıklarını, yönlendirici etkileşim stili sergileyen annelerin ise yoğun bir şekilde pekiştireç kullandıkları söylemek mümkündür. Başarı odaklı olma ile sıcak olma arasında istatistiksel olarak anlamlı olmayan ancak orta düzeyde ve pozitif bir ilişki söz konusudur. Diğer değişkenler arasındaki ilişkiler ise oldukça düşük düzeydedir.

Annelerin OSB'li Çocuklarına Yönelik Etkileşimsel Davranışları

OSB'li çocuğu olan annelerin çocuklarına yönelik etkileşimsel davranışları kullanım düzeylerinin birbirleri ile ilişkisi araştırmacılar tarafından alan yazın dayanaklı olarak hazırlanmış kategoriler bağlamında incelenmiştir. OSB'li çocukların annelerinden elde edilen altı farklı değişkenin (Yönlendirici Olma, Başarı Odaklı Olma, Yanıtlayıcı Olma, Sıcak Olma, Etkileşimsizlik ve Pekiştireç) birbirleri arasındaki ilişkileri Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı ile hesaplanmış ve bulgulara Tablo 4'te yer verilmiştir.

Tablo 4

Otizm Spektrum Bozukluğu Sergileyen Çocukların Annelerinin Etkileşimsel Davranışları Arasındaki İlişkiler

Değişken	Yönlendirici Olma	Başarı Odaklı Olma	Yanıtlayıcı Olma	Sıcak Olma	Etkileşimsizlik	Pekiştirici
Yönlendirici Olma	1	-,300	-,495**	-,43	-,037	-,174
Yanıtlayıcı Olma	-,300	1	-,187	-,030	-,212	,197
Başarı Odaklı Olma	-,495**	-,187	1	-,122	-,354*	-,039
Sıcak Olma	-,430*	-,030	-,122	1	-,240	,394*
Etkileşimsizlik	-,037	-,212	-,354*	-,240	1	-,306
Pekiştirici	-,174	,197	-,039	,394*	-,306	1

*p<.05 ** p<.01

Tablo 4 incelendiğinde, yönlendirici olma ile sıcak olma; yanıtlayıcı olma ile etkileşimsizlik ve sıcak olma ile pekiştirici değişkenleri arasında anlamlı ve orta düzeyde bir ilişki belirlenmiştir (p<.05). Yanıtlayıcı olma etkileşimsel davranışını sergileyen annelerin yönlendirici olma etkileşimsel davranışını sergileme oranları istatistiksel anlamda düşük bulunmuştur (p<.01). Yönlendirici olma etkileşimsel davranışını sergileyen annelerin sıcak olma etkileşimsel davranışını sergileme oranları istatistiksel anlamda düşük bulunmuştur. Bu veriler ışığında, yanıtlayıcı etkileşim stili sergileyen annelerin yönlendirici olmadıklarını, yönlendirici annelerin ise sıcak etkileşim kuramadıklarını söylemek mümkündür. Yanıtlayıcı olma ile etkileşimsizlik değişkenleri arasında da negatif bir ilişki vardır. Sıcak olma ile pekiştirici arasında ise pozitif bir ilişki söz konusudur. Etkileşimsizlik ile pekiştirici ve yönlendirici olma ile başarı odaklı olma arasında istatistiksel olarak anlamlı olmayan ancak orta düzeyde ve negatif bir ilişki vardır. Diğer bir değişle etkileşimsiz davranış stili sergileyen anneler, pekiştirici kullanmada sınırlı kalmakta, yönlendirici davranış stili sergileyen anneler ise daha az başarı odaklı olmaktadır. Diğer değişkenler arasındaki ilişkiler ise oldukça düşük düzeydedir.

Tartışma ve Sonuç

Bu araştırmanın amacı OSB'li çocuğu olan ebeveynler ile NG'li çocuğa sahip olan ebeveynlerin serbest oyun bağlamında çocukları ile olan etkileşimsel davranışlarını karşılaştırmaktır. Araştırma sonuçları OSB'li çocuğu olan annelerin çocuklarına yönelik etkileşimsel davranışlarının, NG'li çocuğa sahip annelerin çocuklarına yönelik etkileşimsel davranışlarından farklılaştığını göstermiştir. Araştırma bulguları OSB'li çocuk annelerin NG'li çocuk annelerine oranla daha fazla yönlendirici ve daha az yanıtlayıcı etkileşimsel davranışlar sergiledikleri yönündedir.

Alanyazındaki çalışmalar, bu araştırmanın bulguları ile tutarlı olarak, OSB'li çocuk annelerinin çocukları ile olan etkileşimlerinde, çocuklarının dikkatini çekmek için yoğun olarak sözel destek sunduklarına (Doussard-Roosevelt ve diğ., 2003) ve yüksek düzeyde yönlendirici etkileşim stiline sahip olduklarına işaret etmektedir (Diken, 2012; Watson, 1998). Bu araştırmadan elde edilen bulgular, alanyazınla tutarlı olarak (Lemanek ve diğ., 1993; Sigman, Mundy, Sherman ve Ungerer, 1986), OSB'li çocuk sahibi Türk annelerin, çocukları ile etkileşimleri sırasında daha fazla iletişimi kontrol edici stratejiler kullandıklarını göstermiştir. Dolayısıyla OSB'li çocuğa sahip olan annelerin NG'li çocuğa sahip olan annelere oranla çocukları ile olan etkileşimlerinde, daha sık kontrol edici stratejiler kullandıkları söylenebilir. Ancak bu araştırmada ebeveynlerin eğitim düzeyleri çeşitlilik göstermektedir. Ebeveynlerin eğitim düzeyleri ile çocukları ile olan etkileşimlerinde yanıtlayıcılık düzeyleri arasında olumlu bir ilişki olduğu bilinmektedir (Yoder ve Warren, 1998). Dolayısıyla ileriki araştırmalarda, ebeveynlerin yanıtlayıcılık düzeyleri ile diğer iletişimi kontrol edici stratejileri kullanım düzeyleri arasındaki ilişki düzeyi incelenebilir. Öte yandan, Diken (2012) Türk OSB'li çocuk annelerinin çocukları ile olan etkileşimlerini, annelerin sergiledikleri etkileşimsel davranışlar açısından değerlendirmiş ve anne-çocuk etkileşiminde OSB'li çocuk annelerinin, düşük düzeyde yanıtlayıcı etkileşim stili sergilediklerini ortaya koymuştur. Alanyazında OSB'li çocuğa sahip ebeveynler ile elde edilen bulgularla tutarlı olarak,

gelişimsel yetersizliği olan çocuğa sahip ebeveynlerin çocukları ile olan etkileşimlerinde, NG'li çocuğa sahip ebeveynlere oranla daha yönlendirici ve daha az yanıtlayıcı etkileşimsel davranışlar sergiledikleri rapor edilmiştir (Cunningham, Reuler, Blackwell ve Deck, 1981; Mahoney ve Powell, 1988). Türkiye'de zihinsel yetersizliği olan bebek ebeveynleri ile yapılan bir çalışmada ise, düşük düzeyde etkileşimi başlatma, tepki verme, etkileşimi sürdürme ve etkileşimli oyun oynama davranışı buna karşın yüksek düzeyde tepki vermeme davranışları sergiledikleri bulgulanmıştır (Ceber- Bakkaloğlu ve Sucuoğlu, 2000). Aynı zamanda dil ve konuşma gecikmeleri olan çocuk ebeveynlerinin de çocukları ile olan etkileşimlerinde düzenleyici/yönlendirici etkileşimsel davranışlar sergiledikleri rapor edilmiştir (Topbaş, Maviş ve Özdemir, 2003). Bu araştırma ile alanyazındaki araştırma bulguları dikkate alındığında, OSB'li çocukların, anne-çocuk etkileşiminde düşük düzeyde annesel yanıtlayıcılığa maruz kaldıkları söylenebilir (Ekas, Whitman ve Shivers 2009). Alan yazında vurgulanan anne-çocuk etkileşimde annesel yanıtlayıcılık düzeyinin düşük olmasının, anne-çocuk etkileşimi niteliğinin düşmesine neden olduğu göz önüne alındığında (Yoder ve Warren, 1998), OSB'li çocuğa sahip Türk annelerin anne-çocuk etkileşiminde yanıtlayıcılık düzeylerinin düşük çıkması OSB'li çocukların iletişim ve sosyal etkileşim becerilerinin desteklenmesinde önemli bir risk faktörüdür. İleriki araştırmalarda, anne ve çocuklara yönelik diğer değişkenler dikkate alınarak çalışma grupları oluşturulmasının yanı sıra, aşına olunan veya olunmayan yetişkinlerin dahil olduğu kontrol gruplarının oluşturulduğu örneklem grupları üzerinde veya farklı sosyal ortamlarda OSB'li çocuklarda yetişkin-çocuk etkileşimini inceleyen betimsel çalışmalar yürütülebilir. Bunun yanı sıra, bu araştırmada olduğu gibi birincil bakım verenler olarak annelerden farklı olarak, kardeş, bacılar, babalar, babaanne veya anneanne gibi diğer bakım verenler ile OSB'li çocukların etkileşimleri, NG'li çocuklar ve ebeveynleri ile karşılaştırılarak incelenebilir.

Bu araştırmada, OSB'li ve NG'li çocuğa sahip Türk annelerin etkileşimsel davranışlarının karşılaştırılması açısından ulaşılan bir başka bulgu ise; OSB'li çocuğu olan annelerin NG'li çocuğa sahip annelere oranla çocukları ile olan etkileşimlerinde daha sıcak etkileşim stili sergilemeleridir. Alanyazındaki sınırlı araştırma bulguları, OSB'li çocuğu olan annelerin NG'li çocuğa sahip annelere oranla çocukları ile olan etkileşimlerinde fiziksel yakınlığı daha fazla kullandıklarına işaret etmektedir. Örneğin, Lemanek ve diğerleri, (1993) annelerin OSB'li ve OSB'li olmayan çocukları ile etkileşimlerinde sergiledikleri davranışları inceledikleri araştırmalarında, annelerin OSB'li çocukları ile olan etkileşimlerinde fiziksel yakınlığı daha fazla kullandıklarını bulgulamışlardır. Söz konusu araştırmada fiziksel yakınlık, bozucu ve yönerge verici bir yaklaşım stili ile beraber kullanılmıştır. Bu çalışmada ise, fiziksel yakınlığı da kapsayan sıcak etkileşim kategorisinin kodlanmasında annenin, fiziksel yakınlığı, gülümseme, sıcak bir ses tonu ile konuşma gibi davranışlar ile beraber sergilediği durumlar dikkate alınmıştır. Bu araştırmanın bulguları, Türk annelerin fiziksel yakınlığı, gülümseme, sıcak bir ses tonu ile konuşma gibi etkileşimden keyif aldıklarını düşündüren davranışlar ile beraber sergilediklerini göstermektedir. Bu bağlamda araştırma bulguları, Lemanek ve diğerlerinin (1993) ulaştıkları bulgulardan farklılaşmaktadır. Bu araştırmada, başarı odaklı olma, etkileşimsizlik ve pekiştirici değişkenlerinde ise OSB'li çocuğa sahip olma ya da olmama durumunun gruplar arasında bir farklılık oluşturmadığı belirlenmiştir. Benzer çalışmalarda, bu araştırma bulgularından farklı olarak, OSB'li çocuk annelerinin, çocukları ile olan etkileşimlerinde sözel ödüllendirme davranışlarını sık olarak tekrarladıkları bulgusuna ulaşılmıştır (Diken, 2012; Lemanek ve diğ., 1993)

Bu araştırmada annelerin NG'li çocuklarına yönelik etkileşimsel davranışları da kendi içinde karşılaştırılmıştır. Elde edilen bulgular, yanıtlayıcı etkileşim stili sergileyen annelerin, yönlendirici ve başarı odaklı olmadıklarını, yönlendirici etkileşim stili sergileyen annelerin ise yoğun bir şekilde pekiştirici kullandıklarını göstermektedir. Başarı odaklı olma ile sıcak olma arasında istatistiksel olarak anlamlı olmayan ancak orta düzeyde ve pozitif bir ilişki bulgulanmıştır. Diğer değişkenler arasındaki ilişkiler ise oldukça düşük düzeydedir.

Bu araştırmada yanıt aranan son araştırma sorusu bağlamında annelerin OSB'li çocuklarına yönelik etkileşimsel davranışları kendi içinde karşılaştırılmıştır. Araştırma bulguları, yanıtlayıcı etkileşim stilini sergileyen annelerin yönlendirici olmadıklarını göstermektedir. Yönlendirici annelerin ise, sıcak etkileşim

kuramadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular, yanıtlayıcı olma ile etkileşimsizlik değişkenleri arasında da negatif, sıcak olma ile pekiştireç arasında ise pozitif bir ilişkiye işaret etmektedir. Etkileşimsizlik ile pekiştireç ve yönlendirici olma ile başarı odaklı olma arasında ise, istatistiksel olarak anlamlı olmayan ancak orta düzeyde ve negatif bir ilişki vardır. Diğer bir değişle, etkileşimsiz davranış stili sergileyen anneler pekiştireç kullanmada sınırlı kalmakta, yönlendirici davranış stili sergileyen anneler ise daha az başarı odaklı olmaktadır. Diğer değişkenler arasındaki ilişkiler ise oldukça düşük düzeydedir.

Sonuç olarak, bu çalışma NG'li çocukların ebeveynleri ile karşılaştırıldığında, OSB'li çocuğa sahip ebeveynlerin anne-çocuk etkileşiminde daha yönlendirici fakat aynı zamanda daha sıcak etkileşim stilini sergilediklerini göstermektedir. Soğuk ve ifade edici olmayan annelerin tasvir edildiği, OSB'deki ilk çalışmaların tam aksine (örn., Bettelheim, 1967; Kanner, 1943), bu çalışmada, OSB'li çocuğa sahip Türk annelerin çocukları ile etkileşimlerinde sıcak etkileşim stilini sergiledikleri bulunmuştur. Ancak ileri araştırmalarda anne etkileşimsel davranışlarının çocuk etkileşimsel davranışları ile eş zamanlı olarak incelenmesi anne etkileşimsel davranışlarının hem OSB'li hem NG'li çocuklarda oluşturduğu etkileşimsel sonuçların daha iyi anlaşılması açısından önemlidir. Böylelikle anne-çocuk etkileşiminin karşılıklı dinamiği daha iyi anlaşılabilir, hangi düzeyde anne etkileşimsel davranışlarının OSB'li çocuklarda en yüksek düzeyde iletişimsel yanıtlayıcılığa neden olduğu anlaşılabilir. Bunun yanı sıra, OSB'li çocuğa sahip olan ebeveynlerin, çocuklarının tanı ile ilişkili özellikleri konusunda bilgi (Gürel-Selimoğlu, Özdemir, Töret ve Özkubat, 2013) ve çocuklarının eğitimlerini desteklemek amacıyla aile eğitimi programlarına gereksinimi duydukları (Özkubat, Özdemir, Gürel-Selimoğlu ve Töret, 2014) bilinmektedir. Dolayısıyla, bu araştırmada, OSB'li çocuğa sahip olan ebeveynlerin, normal gelişim gösteren çocuğa sahip ebeveynlere göre çocukları ile olan etkileşimlerinde olumlu etkileşim stillerini düşük düzeyde kullandıklarına ilişkin bulgular elde edilmiştir. Bu bulgu, OSB olan çocuğa sahip ebeveynlere yönelik, çocuklarının etkileşim özellikleri hakkında bilgi sunma ve etkileşimlerini destekleme amaçlı eğitim programlarının oluşturulmasına katkı sağlayabilir. İleriki araştırmalarda, OSB çocuğa sahip olan ebeveynlere yönelik etkileşimden keyif alma, sıcak olma ve pekiştireç kullanımı gibi etkileşimsel davranışlarını iletmeye yönelik ebeveyn eğitimi programları geliştirilebilir. Bu tür ebeveyn etkileşimsel davranışlarının ilettilmesinin, OSB çocukların sosyal iletişim becerileri üzerindeki etkileri incelenebilir.

Kaynaklar

- Ainsworth, M. D. S., Blehar, M. C., Waters, E., & Wall, S. (1978). *Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Ainsworth, M. D. S., & Bell, S. M. (1975). Mother-infant interaction and the development of competence. In K. J. Connolly & J. Bruner (Eds.), *The growth of competence* (pp. 97-118). New York: Academic.
- Amerikan Psikiyatri Birliği. (2013). *Ruhsal bozuklukların tanısai ve sayımsai el kitabı (DSM V)* (5. baskı) E. Köroğlu, Çev. ed.), Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
- Barley, N., & Schaefer, E.S. (1964). Correlations of maternal and child behaviours with the development of mental abilities: Data from the Berkley Growth Study. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 29 (6, Serial No. 97).
- Baumrind, D. (1971). Current patterns of parental authority. *Developmental Psychology Monographs*, 4, 98-120.
- Beckwith, L., Rozga, A., & Sigman, M. (2002). Maternal sensitivity and attachment in atypical groups. *Advances in Child Development and Behavior*, 30, 231-274.
- Bell, R. Q. (1968). A reinterpretation of the direction of dieffects in studies of socialization. *Psychological Review*, 75, 81-95.
- Bennett, T., Boyle, M., Georgiades, K., Georgiades, S., Thompson, A., Duku, E., et all. (2012). Influence of reporting effects on the association between maternal depression and child autism spectrum disorder behaviors. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 53, 89-96.
- Bettelheim, B. (1967). *Infantile autism and the birth of the self*. Free.
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and loss*. Vol. 1. New York: Basic Books.
- Brazelton, T. B., Koslowski, B., & Main, M. (1974). The origins of reciprocity. In M. L. Lewis & L. A. Rosenblum (Eds.), *the effect of infant on its caregiver* (pp.49-76). New York: Willey.
- Brooks-Gunn, J., & Lewis, M. (1984). Maternal responsivity in interactions with handicapped infants. *Child Development*, 55, 782-793.
- Capps, L., Sigman, M., & Mundy, P. (1994). Attachment security in children with autism. *Development and Psychopathology*, 6, 249-261.
- Carpenter, M., Nagell, K., & Tomasello, M. (1998). Social cognition, joint attention, and communicative competence from 9 to 15 months of age. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 63, 176-229.
- Ceber-Bakkaloğlu, H., & Sucuoğlu, B. (2000). Normal ve zihinsel engelli bebeklerde anne-bebek etkileşiminin karşılaştırmalı olarak incelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 2(4), 47-58.
- Charman, T., Baron-Cohen, S., Swettenham, J., Cox, A., Baird, G., & Drew, A. (1997). Infants with autism: An investigation of empathy, pretend play, joint attention, imitation. *Developmental Psychology*, 33, 781-789.
- Cielinski, K. L., Vaughn, B. E., Seifer, R., & Contreras, J. (1995). Relations among sustained engagement during play, quality of play, and mother-child interaction in samples of children with DS and normally developing toddlers. *Infant Behaviour and Development*, 18, 163-176.

- Clarke-Stewart, A. K. (1973). Interactions between mothers and their young children: Characteristics and consequences. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 38 (6-7, Serial No. 153).
- Cunningham, C. E., Reuler, E., Blackwell, J., & Deck, J. (1981). Behavioral and linguistic developments in the interactions of normal and retarded children with their mothers. *Child Development*, 52(1), 62-70.
- Diken, I. H. (2012). An exploration of interactional behaviors of Turkish mothers and their children with special needs: Implications for early intervention practices. *Education, and Science*, 37(163), 297-309.
- Diken, I. H., Ardiç, A., Diken, Ö., & Gilliam, E. J. (2012). Exploring the validity and reliability of Turkish version of Gilliam Autism Rating Scale-2: Turkish standardization study. *Eğitim ve Bilim*, 37, 318-328.
- Dissanayake, C., & Sigman, M. (2001). Attachment and emotional responsiveness in children with autism. *International Review of Research in Mental Retardation*, 23, 239-266.
- Donovan, W. L., & Leavitt, L. A. (1978). Early cognitive development and its relation to maternal physiologic and behavioral responsiveness. *Child Development*, 49, 1251-1254.
- Doussard-Roosevelt, J. A., Joe, C. M., Bazhenova, O. V., & Porges, S. W. (2003). Mother-child interaction in autistic and nonautistic children: Characteristics of maternal approach behaviours and child social responses. *Development and Psychopathology*, 15, 277-295.
- Ekas, N. V., Whitman, T. L., & Shivers, C. (2009). Religiosity, spirituality, and socioemotional functioning in mothers of children with autism spectrum disorder. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 39(5), 706-719.
- Girolametto, L., Verbey, M., & Tannock, R. (1994). Improving joint engagement in parent-child interaction: An intervention study. *Journal of Early Intervention*, 18, 155-167.
- Griffith, G. M., Hastings, P. R., Nash, S., & Hill, C. (2010). Using matched groups to explore child behavior problems and maternal well-being in children with Down syndrome and autism. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 40(5), 610-619.
- Gürel-Selimoğlu, Ö., Özdemir, S., Töret, G., & Özkubat, U. (2013). Otizmli çocuğa sahip ebeveynlerin otizm tanılama sürecinde ve tanı sonrasında yaşadıkları deneyimlerine ilişkin görüşlerin incelenmesi. *International Journal of Early Childhood Special Education*, 5, 129-167.
- Ingersoll, B. (2008). The effect of context on imitation skills in children with autism. *Research in Autism Spectrum Disorders*, 2, 332-340.
- Iverson, J. M., Capirci, O., Longobardi, E., & Caselli, M. C. (1999). Gesturing in mother-child interactions. *Cognitive Development*, 14, 57-75.
- Kanner, Leo (1943). Autistic disturbances of affective contact. *Nervous Child*, 2, 217-250.
- Kasari, C., Sigman, M., Mundy, P., & Yirmiya, N. (1990). Affective sharing in the context of joint attention interactions of normal, autistic, and mentally retarded children. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 20(1), 87-100.
- Kırcaali-İftar, G. ve Tekin, E. (1997). *Tek denekli araştırma yöntemleri*. Ankara: Türk Psikologlar Derneği.
- Landa, R. (2007). Early communication development and intervention for children with autism. *Mental Retardation and Developmental Disabilities Research Reviews*, 13, 16-25.
- Lemanek, K. L., Stone, W. L., & Fishel, P.T. (1993). Parent-child interactions in handicapped preschoolers: The relation between parent behaviors and compliance. *Journal of Clinical Child Psychology*, 22(1), 68-77.

- Lifter, K. (2000). Linking assessment to intervention for children with developmental disabilities or at-risk for developmental delay: The developmental play assessment (DPA) instrument. In K. Gitlin-Weiner, A. Sandgrund & C. Schafer (Eds.), *Play diagnosis and assessment* (2nd ed.) (pp. 228-261). New York: John Wiley and Sons.
- Mahoney, G., & Perales, F. (2003). Using relationship-focused intervention to enhance the social-emotional functioning of young children with autism spectrum disorders. *Topics in Early Childhood Special Education, 23*, 77-85.
- Mahoney, G., & Powell, A. (1988). Modifying parent child interaction: Enhancing the development of handicapped children *The Journal of Special Education, 22*(1), 82-96.
- Mahoney, G., & Wheeden, C. A. (1997). Parent-child interaction: The foundation for family centered early intervention practice: A response to Baird and Peterson. *Topics in Early Childhood Special Education, 17*, 165-184.
- Mahoney, G., & Robenalt, K. (1986). A comparison of conversational patterns between mothers and their Down syndrome and normal infants. *Journal of the Division for Early Childhood, 10*, 172-180.
- Mahoney, G., Finger, I., & Powell, A. (1985). Relationship of mental behavioral style to the development of organically impaired mentally retarded infants. *American Journal of Mental Deficiency, 90*, 296-302.
- Matson, J. L., Wilkins, J., Sevin, J. A., Knight, C., Boisjoli, J. A., & Sharp, B. (2009). Reliability and item content of the Baby and Infant Screen for Children with Autism Traits (BISCUIT): Parts 1–3. *Research in Autism Spectrum Disorders, 3*(2), 336-344.
- Meirsschauts, M., Roeyers, H., & Warreyn, P. (2011). The social interactive behaviour of young children with autism spectrum disorder and their mothers. *Autism, 15*, 43-64.
- Mundy, P. (1995). Joint attention and social-emotional approach behavior in children with autism. *Development and Psychopathology, 7*, 63-82.
- Osterling, J., & Dawson, G. (1994). Early recognition of children with autism: A study of first birthday home videotapes. *Journal of Autism and Developmental Disorders, 24*, 247-257.
- Ozdemir, S. (2008a). The effectiveness of social stories on decreasing disruptive behaviors of children with autism: Three case studies. *Journal of Autism and Developmental Disorders, 38*(9), 1689-1696.
- Ozdemir, S. (2008b). Using multimedia social stories to increase appropriate social engagement in young children with autism. *The Turkish Online Journal of Education Technology, 7*(3), ISSN: 1303-6521.
- Özkubat, U., Özdemir, S., Gürel-Selimoğlu, Ö., & Töret, G. (2014). Otizme yolculuk: Otizimli çocuğa sahip ebeveynlerin sosyal destek algılarına ilişkin görüşleri. *On Dokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 33*, 323-348.
- Mahoney, F. P. (2009). *The relationship between parenting stress and maternal responsiveness among mothers of children with developmental problems* (Unpublished doctoral dissertation) Case Western Reserve University. Retrieved from http://rave.ohiolink.edu/etdc/view?acc_num=case1238097387
- Richard, N. B. (1986). Interaction between mothers and infants with Down syndrome: Infant characteristic. *Topic in Early Childhood Special Education, 6*, 54-71.
- Ross, E. M., McDuffie, A. S., Weismer, S. E., & Gernsbacher, M. A. (2008). A comparison of contexts for assessing joint attention in toddlers on the autism spectrum. *Autism, 12*, 275-291.

- Sheldon, E. L. (1986). *Interrelationships between preschoolers` parent-directed behaviors in different settings* (Doctoral dissertation), The Graduate College in the University of Nebraska. Retrieved from <http://search.proquest.com/docview/303508018>
- Sigman, M., Mundy, P., Sherman, T., & Ungerer, J. (1986). Social interactions of autistic, mentally retarded and normal children and their caregivers. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 27, 647-656.
- Sigman, M., & Ruskin, E. (1999). Continuity and change in the social competence of children with autism, down syndrome, and developmental delays. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 64(1), 109-113.
- Siller, M., & Sigman, M. (2002). The behaviors of parents of children with autism predict the subsequent development of their children's communication. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 32, 77-89.
- Sroufe, L. A. (1988). The role of infant-caregiver attachment in development. In J. Belsky & T. Nezworski (Eds.), *Clinical implications of attachment* (pp. 18-38). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Sroufe, L. A., & Fleeson, J. (1986). Attachment and the construction of relationships. In W. W. Hartup & Z. Rubin (Eds.), *relationships and development* (pp. 51-72). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Stams, G. J., Juffer, F., & Van IJzendoorn, M. H. (2002). Maternal sensitivity, infant attachment, and temperament predict adjustment in middle childhood: The case of adopted children and their biologically unrelated parents. *Developmental Psychology*, 38, 806-821.
- Sterling, A., & Warren, S. F. (2013). Maternal responsivity in mothers of young children with Down syndrome. *Developmental Neurorehabilitation*, 17(5), 306-317.
- Stevenson, M. B., & Lamb, M., E. (1979). Effects of infant sociability and the caretaking environment on infant cognitive performance. *Child Development*, 50, 340-349.
- Tamis-LeMonda, C. S., Bornstein, M. H., & Baumwell, L. (2001). Maternal responsiveness and children's achievement of language milestones. *Child Development*, 72(3), 748-767.
- Topbas, S., Mavis, I., & Ozdemir, S. (2003). Mothers' intentional communicative language to Turkish children with delayed and normal language development. In A.S. Ozsoy, D. Akar, M. Nakipoglu-Demiralp, E. Erguvanli-Taylan, & A. Aksu-Koç (Eds.), *Studies in Turkish Linguistics*, (pp. 469-479). İstanbul: Boğaziçi University.
- Töret, G., Özdemir, S., & Özkubat, U. (2015). Ciddi düzeyde Otizm Spektrum Bozukluğu olan çocuklar ile annelerinin ebeveyn-çocuk etkileşimlerinin ebeveyn ve çocuk davranışları açısından incelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 16(1), 1-22.
- Töret, G., Özdemir, S., Gürel-Selimoğlu, Ö., & Özkubat, U. (2014a). Otizmlı çocuğa sahip olan ebeveynlerin çocuklarının günlük yaşam özellikleri, günlük oyun etkileşimleri, problem davranışlar ve iletişim stillerine ilişkin görüşleri. *Ege Eğitim Dergisi*, 15(1), 1-44.
- Töret, G., Özdemir, S., Gürel-Selimoğlu, Ö., & Özkubat, U. (2014b). Otizmlı çocuğa sahip olan ebeveynlerin görüşleri: Otizm tanımlamaları ve otizmin nedenleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 15(1), 1-14.
- Özkubat, U., Özdemir, S., Gürel-Selimoğlu, Ö., & Töret, G. (2014). Otizme yolculuk: Otizmlı çocuğa sahip ebeveynlerin sosyal destek algılarına ilişkin görüşleri. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33(1), 323-348.

- Van IJzendoorn, M., Dijkstra, J., & Bus, A. (1995). Attachment, intelligence, and language: A meta-analysis. *Social Development, 4*(2), 115-128.
- Wan, M., Green, J., Elsabbagh, M., Johson, M., Charman, T., & Plummer, F. (2012). Parent–infant interaction in infant siblings at risk of autism. *Research in Developmental Disabilities: A Multidisciplinary Journal, 33*(3), 924-932.
- Warren, S. F., & Brady, N. C. (2007). The role of maternal responsivity in the development of children with intellectual disabilities. *Mental Retardation and Developmental Disabilities Research Reviews, 13*(4), 330-338.
- Watson, L. R. (1998). Following the child's lead: Mothers' interactions with children with autism. *Journal of Autism and Developmental Disorders, 28*(1), 51-59.
- Wilder, J., Axelsson, C., & Granlund, M. (2004). Parent-child interaction: A comparison of parent' perception in three groups. *Disability and Rehabilitation, 26*, 1313-1322.
- Yarrow, L. J., Rubenstein, J. L., & Pedersen, F. A. (1975). *Infant and environment: Early cognitive and motivational development*. New York: Willey.
- Yoder, P. (1986). Clarifying the relation between degree of infant handicap and maternal responsivity to infant communicative cues: Measurement issues. *Infant Mental Health Journal, 7*, 281-293.
- Yoder, P., & Warren, S. F. (1998). Maternal responsivity predicts the prelinguistic communication intervention that facilitates generalized intentional communication. *Journal of Speech, Language, and Hearing Research, 41*, 1207-1219.
- Yoder, P. J., & Warren, S. F. (1999). Maternal responsivity mediates the relationship between prelinguistic intentional communication and later language. *Journal of Early Intervention, 22*(2), 126-136.

Summary

A Comparison of Mother-Child Interactions of Children with Autism Spectrum Disorders and Typically Developing Children

Yasemin Doğan*
Gazi University

Selda Özdemir**
Gazi University

Ömür Gürel Selimoğlu***
Gazi University

Gökhan Töret****
Gazi University

Ufuk Özkubat*****
Gazi University

Ayşe Tuba Ceyhun Duman*****
Biruni University

Autism spectrum disorder (ASD) is a neurological disorder characterized by social communication impairments that appear in early childhood along with restricted and repetitive behaviors (American Psychiatric Association, 2014). In an interaction environment where intentional prelinguistic communication behaviors emerge, the closest communication partners of infants are often their parents as they are the primary caregivers of infants. In this respect, early social experiences of infants are often shaped by their interactions with their parents who are the primary caregivers of infants (Wan et al., 2012). However, environmental factors affect the interactional patterns developing between parent and child (Ceber-Bakkaloğlu and Sucuoğlu, 2000). Many studies have focused on children with ASD's impairments in responsive social interaction and difficulties with verbal and nonverbal communication (Ingersoll, 2008; Landa, 2007; Osterling and Dawson, 1994). The limitations that children with ASD experience in the area of social engagement affect these children's communication attempts with others and also negatively influence parent-child relationships.

Method

The sample of the current study consisted of 62 mother-child pairs. The first group of the sample included children with ASD and their mothers (n=34), and the second group included typically developing children and their mothers (n=28). Children's ages were ranged between age of 2 and 6 (24-62 months). The study data were gathered using observations of mother-child interactions. Parental interaction behaviors were

***Corresponding Author:** Res. Asst., Gazi University, Department of Special Education, Ankara, E-mail: doganyasemin68gmail.com

** Assoc. Prof., Gazi University, Department of Special Education, Ankara, E-mail: seldaozdemir@gazi.edu.tr

*** Res. Asst. Dr., Gazi University, Department of Special Education, Ankara, E-mail: omur-gurel@hotmail.com

**** Res. Asst. Dr., Gazi University, Department of Special Education, Ankara, E-mail: gokhantoret@gazi.edu.tr

***** Res. Asst., Gazi University, Department of Special Education, Ankara, E-mail: ozkubat@gazi.edu.tr

***** Assist. Prof. Dr., Biruni University, Department of Special Education, İstanbul, E-mail: aytucey@gmail.com

coded in the context of parent-child interaction behaviors. Mother-child interactions were coded using 5 distinct categories: Directiveness, achievement orientation, responsiveness, warmth and un-engagement. Mothers' interactional behaviors were recorded in a free play setting. Seven minutes of the play dyads were analyzed in the study.

Findings

Findings of the study showed that there was a significant difference on the directive and responsive behavior categories between mothers of children with ASD and mothers of typically developing children ($p < .01$). Mothers of children with ASD had a higher mean in directive interaction behaviors ($\bar{x} = 21.21$) than the mothers of typically developing children ($\bar{x} = 13.18$); In addition mothers of children with ASD had a lower mean ($\bar{x} = 6.79$) than the mothers of children typically developing children ($\bar{x} = 17.00$) in the responsive behavior category. As for the affectionate behaviors, a statistical difference was also found in the affective behavior category between mothers of children with ASD and mothers of typically developing children ($p < 0.05$).

The findings of the study indicated that mothers exhibiting responsive behaviors exhibit lower rates of directive and achievement-oriented interaction behaviors ($p < .01$) while mothers exhibiting directive interaction behaviors were found to have statistically higher use of reinforcers ($p < .01$). While no statistically significant correlation was found between being achievement-oriented and being affectionate, a positive correlation was found. The correlations among other behavior categories were quite low. Study findings in regard to the interaction behaviors of mothers towards their children with ASD; significant and moderate correlations were found between having directive and affectionate interaction styles, responsiveness and non-interaction, and affectionate and reinforcing ($p < .05$). In addition, mothers exhibiting responsive interaction behaviors were found to exhibit lower rates of directive interaction behaviors ($p < .01$).

Discussion

The purpose of this study was to compare the mother-child interactions of mothers of children with ASD and mothers of typically developing children during free play dyads. Study findings in the literature suggest that mothers of children with ASD frequently use verbal support in order to direct their children's attention into their interactional attempts (Doussard-Roosevelt, Joe, Bazhenova and Porges, 2003). Researchers also showed that they display a high level of directive behaviors (Diken, 2012; Watson, 1998). Current study findings indicated that mothers of children with ASD exhibited more affectionate interactional behaviors than mothers of typically developing children. These findings indicate that Turkish mothers of children with ASD display pleasure during their interactions with their children, including physical closeness, smiling, speaking using with a warm voice, etc. The study findings also showed that mothers of children with ASD who exhibit responsive interactional style were not directive during the interactions. In contrast, directive mothers displayed low level of warm interactional behaviors with their children. These results suggest a negative correlation between responsiveness and un-engagement, and a positive correlation between being warm and the use of reinforcements.

Önerilen Atıf Şekli

Doğan, Y., Özdemir, S., Gürel Selimoğlu, Ö., Töret, G., Özkubat, U., & Ceyhun Duman, A. T. (2016). Otizm spektrum bozukluğu olan çocuk annelerinin normal gelişim gösteren çocuk anneleri ile anne-çocuk etkileşimlerinin karşılaştırılması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 17(1), 79-96.